

PRO A PROTI

05/2011

TRAGICKOSŤ A IRACIONÁLNA KRUTOSŤ LÍBYJSKEJ VOJNY

(historicko-sociologický náčrt)

FRANTIŠEK ŠKVRNDA

RES PUBLICA, SDRUŽENÍ PRO INFORMACE
VYSOKÁ ŠKOLA MEZINÁRODNÍCH A VEŘEJNÝCH VZTAHŮ PRAHA
SPOLEČNÝ PROJEKT OD ROKU 2007

Varabskej revolte 2011 sa situácia najdramatickejšie vyvinula v Líbyi, ktorá patrí zhruba so 6,5 miliónmi obyvateľov k menším štátom Severnej Afriky i Blízkeho východu. Udalosti v Líbyi zatlačili do pozadia ďalšie prejavy krízy v regióne a začala sa okolo nej rozohrávať čudná politická partia, v ktorej je máločo jasné, ale s pribúdajúcim časom narastá jej neprehľadnosť.

Zrejma je však zvyšujúca sa škodlivosť následkov deformovaného spôsobu riešenia krízovej situácie. Okrem toho sa ukazuje, že minimálne časť udalostí, ktoré sa okolo Líbye „roztočili“, bola pripravovaná dlhšie a nemala náhodný charakter.

Do centra diania v Líbyi sa postavila bojachtivá, podľa všetkého narýchlo pozbieraná a diletantská opozícia, ktorej cieľom sa zdá byť s podporou zahraničných zbraní, médií a peňazí násilím získať moc v krajine. Neznáme osoby a skupinky, ku ktorým sa pridalo niekoľko figúr prebehlíkov zo súčasnej líbyjskej štátnej moci, záhadne akoby z ničoho vzišli v líbyjskom púštnom piesku a unisono začali byť podporovaní všetkými západnými médiami a „humanrightistami“.

Austrálsky sociálno-kriticky orientovaný filmový tvorca, spisovateľ a žurnalista John Pilger v rozhovore, ktorý s ním uskutočnil pre internetové vydanie časopisu Viewpoint Farúk Sulehria povedal, že slovo „ľavicový“ sa v súčasnosti v elektronických médiách používa na označenie tých pravícových, ktorí maskujú svoj agresívny (neo)liberalizmus dôstojnou humanitárnou politikou.

„Európske“ líbyjské ťaženie

Stalo sa to najhoršie, čo sa mohlo udiť na začiatku druhého desaťročia nášho storočia, ktoré malo len krátko potenciál byť po viacerých desaťročiach série lokálnych vojen desaťročím mieru. Na-

stupujúci prezident USA sľuboval ukončiť obe veľké hegemoniálne (imperialistické) humanitno - intervenčné vojny (o týchto vojnách pozri Jean Bricmont: Humanitarian Imperialism Using Human Rights to Sell War. New York, Monthly Review Press 2006 - originál vo francúzskom jazyku vyšiel v roku 2005), ktoré rozpútal jeho predchodca a odstúpil aj od forsírovania kontroverznej globálnej vojny s terorizmom.

Obamov reálny postup v oblasti medzinárodnej bezpečnosti, rešpektujúci „dlhodobú pragmatickosť“ zahraničnej politiky USA však vyvoláva čoraz viac kritických podnetov pre diskusie spochybňujúce oprávnenosť udelenia mu Nobelovej ceny za mier v roku 2009, ale aj všeobecnejšej morálno-politickej hodnoty tejto ceny v 21. storočí.

EÚ sa začala obrazne charakterizovať ako hospodársky obor, ktorý je vojenským trpaslíkom a chce na svet pôsobiť najmä mäkkou silou, lebo „Európania sú z Venuše“. Francúzsky prezident N. Sarkozy sa zrejme začal cítiť Napoleonom 21. storočia a chce zopakovať jeho egyptskú vojnu v Líbyi (tu len možno parafrázovať myšlienku Marxa, že histo-

rické udalosti sa dejú dvakrát – prvýkrát ako dráma a pri opakovaní sa z nich stáva fraška). Pozabudol aj na špecifickú tradíciu gaullizmu, ktorá sa rešpektovala už vyše polstoročia – nemiešať sa do regionálnych konfliktov, ktoré môžu poškodiť prestíž Francúzska.

V podmienkach líbyjskej vojny sa definitívne stratilá stará francúzsko-britská nevraživosť, o čom svedčí aj to, že N. Sarkozymu v líbyjskom ťažení mimoriadne ochotne sekunduje britský premiér D. Cameron. Francúzsko a Veľká Británia vojnou v Líbyi akoby chceli ukázať nostalgiu za zašlými časmi svojho veľmocenského pôsobenia. Vo vojne, do ktorej sa obe krajiny pustili individuálne, cítiť imperiálne ambície bez ohľadu na potrebu európskej integrácie a stability v takom pre EÚ významnom regióne ako je Stredomorie. Celá vojenská operácia tlačí EÚ k USA a ich vnímaniu a riešeniu problémov svetovej politiky.

Nemecko svoj odmietavý vzťah k vojenskej akcii opatrne modifikuje. Postoj ministra zahraničných vecí a vicekancelára Quida Westerwelleho v prípade líbyjskej vojny Washington však podráždil.

Duch NATO nad Európskou úniou

Čím ďalej tým viac sa však ukazuje, že EÚ tento typ aktivít nesedí. Predsednícka krajina Maďarsko vo veci líbyjskej vojny neučinilo o nič viac než iné malé štáty – asi ani iné podobné štáty nemajú potenciál na rýchle a razantné riešenie takýchto situácií, čo tiež ukazuje na slabiny spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ. Slovensko možno vďaka svojej premiérke sa k celej veci postavilo tiež zdržanlivo, čo osobne považujem za jeden z najvýraznejších prejavov samostatnosti našej zahraničnej politiky po vstupe do EÚ a NATO.

Žiaľ, práve EÚ utrpela zatiaľ v líbyjskej vojne najviac blamáže. Ukazuje sa, že jej spoločná zahraničná a bezpečnostná politika je v kritických situáciách iba fikciou, napriek tomu, že už má stáleho Predsedu Európskej rady a podpredsedníčku Komisie a Vysokú predstaviteľku Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. V zložitej ekonomickej situácii ťažko nájsť racionálne zdôvodnenie pre tento krok, ktorý bude mať nielen bezprostredné náklady na vojenské účely, ale aj rôzne, dnes nepredvídateľné bezpečnostné dôsledky, spojené s možnou destabilizáciou regiónu, ekonomickým úpadkom, migračnou vlnou a pod.

A tak sa nad zahraničnou a bezpečnostnou politikou EÚ stále vznáša duch NATO, ktoré ju potrebuje pre pokračovanie svojej existencie v duchu washingtonského hegemonizmu. Líbyjská vojna znovu poukazuje na potrebu dôraznejšieho vytvárania zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ výrazne oddelenej od USA, najmä pri riešení problémov, ktoré sú v blízkosti Európy.

Pre NATO však vojna v Líbyi prináša tiež komplikácie a jej dôsledky sa prejavujú v jeho vnútornom oslabení i poklese medzinárodnej prestíže. Summit NATO 16. apríla sa skončil bez konsenzu a úspechu...

Ako v rozprávke o džinovi

Peking prišiel s ideou harmonického sveta, kde by malo vedľa seba existovať niekoľko princípov, z ktorých sa ani jeden nesnaží podrobiť si iný. Čína nikdy nevedela koloniálne vojny na západný spôsob a tento spôsob riešenia problému jej nekonvenuje. Západ pri postupe podľa svojho gusta toto zatiaľ neberie do úvahy a svoj model demokracie, ľudských práv a celého fungovania sveta stále ako jediný možný a správny variant vnucuje všetkým ostatným.

Rusko napriek posilňovaniu svojich bezpečnostno-politických ambícií vystupuje zatiaľ len v role druhotriedneho aktéra. Do krutej hry západných veľmocí okolo Líbye síce hovorí, ale je to skôr na doplnenie a spestrenie hlavnej línie deja bez toho, aby to reálne vplývalo na udalosti.

Zdá sa, že sme sa ocitli v arabskej rozprávke, kde ktosi nechtiac vypustil džina z fľaše. Džin sa však zdá byť veľmi zlým a lepšími od neho nie sú ani tí, ktorí ho vypustili, hoci sa zatiaľ všemožne tvária i cítia veľmi istými, že všetko nakoniec bravúrne zvládnu – tak ako v rozprávke. Svet západnej moci a bohatstva, ku ktorému patria tí, ktorí džina z fľaše vypustili, má však iné kritériá pre dobro a zlo ako svet rozprávok a nielen arabských.

Vzhľadom na zložitosť a mnohostrannosť témy Líbya 2011 sa ospravedlňujem čitateľom za dĺžku článku, ale žiaľ jednoznačnej a stručnej odpovede na mimoriadne dynamicky vznikajúce a rozvíjajúce sa problémy nieto, hoci by sme ich veľmi radi počuli.

Na jednej strane sa po mesiaci trvania vojny zdá, že všetko potrebné a dôležité bolo povedané či napísané. Na druhej strane však čím sú snahy objasňovať a riešiť krízu zjednodušujúcejšie, tým komplikovanejšie budú jej následky. A tie sa, žiaľ, v podmienkach interdependencie procesov a akté-

rov neoliberalistickej globalizácie môžu dotknúť aj tých, ktorí s ňou nikdy nič nemali do činenia.

Dva okruhy veľkých problémov

V líbyjských udalostiach sa prelína viacero rovín a oblastí problémov. Zaradím ich do dvoch veľkých okruhov, ktoré sa tiež navzájom prelínajú. Prvou je medzinárodnopolitický a druhým vojenský okruh.

Otázky, ktoré majú medzinárodnopolitický (možno aj globálny) charakter, možno začať sledovať od toho, prečo tak relatívne jednoducho a rýchlo prešla 18. marca 2011 rezolúcia BR OSN č. 1973. Už krátko po prijatí sa objavili rozdielnosti v pohľadoch na možnosti jej realizácie a po mesiaci jej implementácie je jasné, že tento dokument sa medzi mierové skvosty BR OSN nezaradí.

Treba zobrať do úvahy, že 26. februára 2011 bola jednomyselne všetkými členmi BR OSN prijatá rezolúcia č. 1970, ktorá o. i. uvalila sankcie na Líbyu za použitie ozbrojeného násilia proti protestujúcemu obyvateľstvu. Nespokojnosť Západu živená silnou protilíbyjskou (protikaddáfiovskou) mediálno-politickou kampanou sa však stále zvyšovala a tak bol vyvíjaný tlak na prijatie novej rezolúcie.

Návrh novej rezolúcie predložili Francúzsko, Líbanon (ako nestály člen zvolený v rámci „arabského bloku“) a Veľká Británia. S takou podporou ako prvá rezolúcia sa však už nestretla. Z 15 členov rady ju podporilo desať. Hlasovania sa zdržali piati – dvaja stáli členovia s právom veta, ČLR a Rusko, ďalej Brazília a India (teda všetky štáty skupiny známej ako BRIC) a Nemecko.

Ako interpretovať túto skutočnosť? Kladie sa najmä otázka, prečo ČLR ani Rusko nepoužili právo veta. V prvom momente nám napadne, že bezpochyby nechceli, aby boli označené za štáty, ktoré podporujú či dokonca bránia porušovanie ľudských práv a používanie ozbrojeného násilia proti obyvateľstvu, čo bola hlavná mediálno-politická výčitka líbyjskému režimu. Veci sú však viac zamotané.

Rezolúcia OSN, Rusko a Čína

Rezolúcia bola prijatá v časovej tiesni (vytvorenej umelo?) a jej hlavní iniciátori Francúzsko a Veľká Británia (aj s podporou USA) presviedčali o tom, že realizácia navrhovaných opatrení nepovedie k eskalácii násilia a bude slúžiť skutočne len na ochranu bezbranného obyvateľstva pred ozbrojeným násilím zo strany líbyjského štátu. Lahko sa to povie, ťažšie sa však uskutoční, obzvlášť ak je situácia málo prehľadná. Bombardovaním (tobôž nie takým, ktoré sa preslávilo tragikomickým havlovským prívlastkom – humanitárne) sa zatiaľ mier nikde nenastolil a zabilo sa už príliš veľa nevinných obetí, ktoré za nič nemohli, len mali to nešťastie, že sa ocitli v zóne, ktorú politici, diplomati a vojaci na tento účel predurčili.

Diskusiu vyvolal najmä postoj Ruska, ktorý podľa niektorých medializovaných informácií mohol či dokonca mal byť iný, čo zarezovalo aj na jeho vnútropolitckej scéne. Vzhľadom na silnú formálnu pozíciu prezidenta RF v bezpečnostno-politickej oblasti sa „aféra“ skončila krátkou výmenou názorov, s tým, že podľa neho bolo všetko v poriadku a tak, ako malo byť.

Medvedevovská línia ruskej zahraničnej a bezpečnostnej politiky je však voči Západu ústretovejšia, ako bola putinovská. O ústretovosti medvedevovského Ruska západnej interpretácii „krvavej Líbye“ svedčí aj pozornosť venovaná téme dopravy Rusov z Líbye v ruských médiách, najmä v televízii.

Jedným z možných ruských pohľadov na líbyjskú vojnu je, že vojna v takej vzdialenosti od Ruska, ako je Stredomorie, ho nemôže bezpečnostne ohroziť. Hospodársky mu dokonca môže prospieť, najmä v dvoch súvislostiach. Prvá je v tom, že dôjde k zvýšeniu cien ropy a k ďalším zmenám na globálnom trhu s ropou (s čím sa v pozadí celej tejto kauzy živo špekuluje) a druhá v tom, že po vojne sa začne ďalšie „obnovovanie a doplňovanie“ zbraní a na tom sa môže podieľať aj ruský vojensko-priemyselný komplex, lebo Rusko sa do vojny vôbec nezapojilo a v regióne má pozíciu „nevojnovnej“ moci.

Navyše načas môže líbyjská vojna odpútať pozornosť od jedného z najväčších bezpečnostno-politických problémov Ruska – situácie na severnom Kaukaze. Chyba lávky však spočíva v tom, že podobný precedens – odsúdenie neadekvátneho použitia ozbrojeného násilia voči vlastnému obyvateľstvu – odteraz už nie je vylúčené použiť niektorými subjektmi (hoc aj neštátnymi, mimovládnymi) napr. v prípade ruského postupu v Čečensku. Samoz-

rejme, podobná rezolúcia sa v skutočnosti neprijme, lebo RF ju bude vetovať, ale komplikácie to môže vyvolať veľmi veľké. Azda aj toto podnietilo Vladimira Putina kriticky sa vyjadriť k rezolúcii č. 1973, keď označil spôsob jej naplňania za novodobú križiacku výpravu.

Postoj čínskej diplomacie k problému možno vnímať aj cez prizmu koncepcie harmonického sveta. Ak si Západ ako jeden z princípov v súčasnej svetovej politike myslí, že týmto spôsobom problém vyrieši, nech koná. Okrem toho je ČLR často obviňovaná z podpory nedemokratických režimov v Afrike a z presadzovania v nej svojich „zištných“ záujmov. V prípade vetovania navrhovanej rezolúcie by sa to hneď klasifikovalo ako podpora Kaddáfího a dá sa predstaviť mediálno-politická kampaň, ktorá by sa na margo toho spustila. Čína sa však tiež pustila do evakuácie svojich občanov zamestnaných v Líbyi – predpokladala ďalší vývoj udalostí smerom k eskalácii násillia a teda evakuácia nebola ani evakuáciou pred Kaddáfího silami, ale pred potenciálnou intervenciou Západu?

Trestná výprava na koloniálny spôsob

V politickom chvate a zhone, pri veľmi povrchnej znalosti skutočnej situácie, na základe nejasných, nepotvrdených informácií a po silnej (elektronicko)mediálno-politickej príprave (s prvkami manipulativnosti) sa teda prijala vágna a dnes možno povedať aj bezprecedentná rezolúcia BR OSN č. 1973, ktorá umožnila prikročiť k masívnym vojenským akciám. Udalosti, ktoré sa zbehli pri jej realizácii, dávajú za pravdu skeptikom a poukazujú na jej protirečivosť, čo na autorite OSN a jej Bezpečnostnej rade nepridá.

Rezolúcia umožnila novú podobu (vzor?) interpretácie medzinárodnoprávne komplikovaného a nejasného fenoménu bezletovej zóny, v rámci ktorej sa dajú uskutočniť aj ďalšie kroky vojenského charakteru, okrem priameho vstupu cudzích vojsk na územie Líbye. Krátko po svojom začiatku však operácia začala pripomínať trestnú výpravu na koloniálny spôsob, ktorá neveští nič dobré.

V pozadí však môže byť aj snaha Západu odpútať pozornosť od vojny v Afganistane, kde sú možnosti koalície USA/NATO už v koncoch. „Spojenci“ môžu reálne uvažovať len o jednom variante ukončenia afganskej vojny – odchode či ústupe, ktorý sa bude zdať čestný voči sebe samým i Afganistanu – ale jeho podobu ani čas zatiaľ nevedia stanoviť. Nahralo duo N. Sarkozy – D. Cameron (zámerne či nechtiac) na smeč neokonzervatívcom v USA, ktorí prežívajú aj v Obamovej administratíve?

Iracionalita konania týchto aktérov sa meritórne prejaví vtedy, ak sa opýtame, koľko bude celá operácia stáť a kde sa na ňu nájdú peniaze, keď ani rozpočet jedného zo štátov nemá nazvyš a šetria všade, kde sa len dá – nielen na študentoch, neza-

mestnaných, invalidoch, penzistoch a pod. ale aj na vojenských výdavkoch. Okrem toho by sa nemalo zabudnúť na to, že ťažkosti najmä britských ozbrojených síl kvôli Afganistanu narastajú, ale vláda Jeho Veličenstva sa odhodlá na ďalšie vojenské dobrodružstvo. A tak nečudo, že už po krátkom čase jej chýbajú piloti, ale aj lietadlá pre akciu a čo sa stane ak dôjdu aj peniaze? Na posmech pritom vyjde nielen Veľká Británia a Francúzsko, ale aj EÚ, ktorej sú členmi.

Iracionalita celej akcie sa preukáže však naplno až vtedy, keď sa bombardovanie Líbye skončí (podobná akcia NATO v Juhoslávii v roku 1999 trvala 78 dní). Čo vlastne bude tým bodom (stavom), ktorý bude znamenať koniec vojenských akcií, momentálne nevieme.

Bokom ponechám rozvíjanie úvah o tom, že rozpútanie vojny proti Líbyi súvisí so snahou dostať sa k jej ropným zdrojom, ktoré existujú v rôznych variantoch. V tomto kontexte nebol asi 7. apríla náhodný ani britský letecký útok na naftové polia. Podobne je čudná aj snaha umožniť vývoz líbyjskej ropy silami povstalcov, pri čom sa angažuje Katar.

Ústrednú mediálno-politickú postavu krutej veľkej hry o Líbyu 2011 predstavuje Muamar Kaddáfí. Nakoniec však nemusí ani ísť o neho samotného a jeho osobu môžu po čase prekryť iné postavy a udalosti ako v nejakom obskúrnom televíznom seriáli (tentoraz nie juhoamerickom či tureckom) s nekonečným počtom pokračovaní na jedno kopyto.

Príbeh však treba začať odvíjať od kapitána M. Kaddáfího, ktorý v roku 1969 (teda ešte predtým ako sa ropa stala ekonomickou zbraňou číslo jeden) na čele Hnutia slobodných dôstojníkov (skupiny vyše 70 osôb) nekrvavým prevratom zvrhol kráľa a dostal sa na čelo štátu. Povýšený na plukovníka sa stal predsedom Rady revolučného velenia (jej heslom bolo „Sloboda, socializmus, jednota“), predsedom vlády a zastával viaceré ďalšie funkcie. Nakoniec si nechal len titul Vodca Veľkej revolúcie z 1. septembra Líbyjskej arabskej ľudovej socialistickej džamáhíríje, ktorá bola vyhlásená 2. marca 1977.

Doživotný plukovník Kaddáfí

Po smrti Gamala Násira mal M. Kaddáfí dokonca svojimi ideami i charizmatickým správaním potenciál zaujať miesto vodcu arabského sveta, minimálne v jeho pokrokovej časti, ktorá sa vydala na svetskú cestu riešenia problémov sociálno-ekonomického charakteru v štáte i spoločnosti. Pozícia žiadneho vodcu štátu z arabského sveta ani v ňom samotnom ani v medzinárodnej dimenzii odvtedy už nebola spojená s takou popularitou, akú získal M. Kaddáfí v počiatočných rokoch svojej vlády.

Svojimi snahami zohrávať vodcovskú pozíciu v arabskom (a možno aj v širšom moslimskom) svete si však v ňom M. Kaddáfí vytvoril silných odporcov. Ani jeden z Kaddáfího pokusov o vytvorenie federácie s niektorými arabskými štátmi nebol úspešný. Jeho projekt džamahírije ako priamej demokracie – špecifickej zmesi socializmu, panarabizmu a islamizmu sa nerozšíril do iných krajín a islamisti ho odmietajú ako odpadlický (ale ani západní liberálni demokrati mu nevedia prísť na chuť a treba dodať, že nadšení ním neboli ani bývalé európske socialistické štáty).

Nečudujme sa, že súčasným informáciám o Líbyi a M. Kaddáfím z katarskej televíznej stanice al-Džazíra (vznikla v roku 1996 a medzi jej pracovníkmi bolo spočiatku viacero osôb z vtedy zrušeného televízneho kanálu BBC v arabskom jazyku) tiež nemožno veriť, lebo ide o krajinu, ktorá ho kvôli jeho orientácii a aktivitám nemá v láske, podobne ako Saudská Arábia a nakoniec ani fundamentalistický Irán (ich vodcovia a elity by pád Kaddáfího režimu privítali).

Po zrušení cudzích vojenských základní na území Líbye (najmä leteckej základne Wheelus neďaleko Tripolisu, kde boli v rokoch 1943 – 1970 dislokováné sily USA), znárodnení majetku viacerých zahraničných firiem a uskutočnení ďalších protizápadných krokov (zameraných predovšetkým proti USA a Izraelu) si vytvoril širokú plejádu nepriateľov.

V roku 1979 USA zaradili Líbyu medzi štáty podporujúce terorizmus. Symbol protilíbyjských posto-

jov stelesňoval prezident USA R. Reagan, ktorý označoval M. Kaddáfího za „besného psa Stredného východu“.

Premeny a triky starnúceho vodcu

Arabský svet sa až na výnimky od druhej polovice 70. rokov minulého storočia pomaly ale iste dostával pod vplyv Západu, najmä jeho nadnárodných spoločností. Otvorená zostáva otázka, či revolta povedie k tomu, že arabský svet sa k Západu, ktorého vplyv upadá, pridá, alebo od neho odbočí. Trendu prikláňania arabského sveta k Západu napomohla v 70. a 80. rokoch aj narastajúca neschopnosť vtedajšej starnúcej garnitúry politického vedenia Východu – Moskvy – adekvátne reagovať na meniacu sa situáciu vo svetovej politike a ekonomike. Kdejakému diktátorovi sa kdečo odpustilo, najmä vtedy, ak sa neprotivil pôsobeniu korporácií, čo bolo rozhodujúcou stránkou postoja USA (Západu) k týmto krajinám aj po rozpade bipolarity v medzinárodných vzťahoch.

Najväčším hriechom arabských vodcov sa stalo, ak bránili v dosahovaní ziskov západných nadnárodných spoločností – nielen v oblasti ťažobného, najmä ropného, priemyslu, ale aj vojensko-priemyselného komplexu – Blízky východ zostal jedným z najväčších trhov, kde sa predávali zbrane a vojenský materiál z USA a iných západných krajín. Občas sa tu podarilo niečo umiestniť aj ruským predajcom, ale bolo to už omnoho menej ako za čias Sovietskeho zväzu (na čom čiastočne profitovalo v Líbyi v 70. a 80. rokoch aj socialistické Česko-Slovensko).

Plukovník však po rokoch pri moci začal byť čoraz viac nevyspytateľným, často striedal priateľov a nepriateľov (pritom systematicky likvidoval opozíciu ako aj ostatné osoby, ktoré by ho mohli mocensky ohroziť) a jeho slovo prestalo byť zárukou. Stal sa aj narcisistom a samolúbym klaunom, ale takýto typ osôb je dnes vo svete ovplyvňovanom mediálnymi agentúrami, ktoré politikov ženúcich sa za úspechom (mocou a bohatstvom) cvičia ako cirkusové zvieratká, pomerne rozšírený aj na západnej (liberálnodemokratickej) politickej scéne, nevynímajúc ani Slovensko. Potom ako sa M. Kaddáfí svojim zmeneným postojom po udalostiach 11. septembra 2001 zblížil s časťou politikov v EÚ a dostal generálny pardon aj od USA, sa už žiadny krok v jeho správaní a konaní nestal nemožný a nik nemohol vedieť, s čím príde. Pokiaľ by išlo len o jeho slávny beduínsky stan pri návštevách v zahraničí, problém mal iba protokolárno-organizačný charakter, ale starnúci vodca je schopný vymyslieť aj ďalšie nové triky.

Relikt autoritárskeho vodcu

Dnes M. Kaddáfího vlastne v zahraničí už asi nemá ani kto za niečo chváliť a nenájde sa dôvod

na organizovanie akcií na jeho podporu, lebo v roku 2011 ide už o iného politika, ako bol v roku 1969 a nejaký čas po ňom. Plukovník je typom politika, aký sa v 21. storočí už asi objektívne ani nebude môcť vyskytovať a pokojne sa dá označiť za politický relikv dožívajúceho autoritárskeho vodcu, ktorý sa však doma teší stále podpore, akú mnohí liberálnodemokratickí západní politici nikdy nepoznajú. Nič zásadne nové už priniesť nemôže, ale vzhľadom na svoju skúsenosť i lstivosť, ktorú viackrát preukázal, môže svojim odporcom nepríjemne skomplikovať život a to najmä vtedy, ak si budú myslieť, že všetko sa deje len podľa jedného scenára, ktorý je bezchybný a najdokonalejší na tomto svete.

Na obranu M. Kaddáfího treba však uviesť aspoň niekoľko slov, lebo tým, čím sa stal, sa nestal ani tak vďaka svojej extravagantnej osobe (opäť dodám, že extravagantných osôb sa nachádza aj v západnej politike neúrekom, najmä keď po politickej kariére zatúžia osoby z umeleckých kruhov, ktorých správanie niekedy prerastá až do mediálnej hystérie), ale predovšetkým vďaka charakteru svetovej politiky zhruba za necelé polstoročie, ktoré v nej pôsobí. Princiálnosť Západu (najmä USA) v otázkach demokracie a ľudských práv sa spravidla končí pri ekonomických záujmoch kombinovaných s ochotou štátov (ich vládcov - aj diktátorov) podporovať politickú líniu vedúcu k súčasnej podobe neoliberalnej globalizácie.

Kaddáfího názory na medzinárodnopolitické dianie prešli zložitým vývojom. Začínal na pozíciách nekompromisného kritika USA a ich spojencov. Zorganizoval proti nim aj viaceré akcie, označované aj za teroristické, okolo ktorých stále existuje šum. Vyslúžil si za to nielen zaradenie na zoznam krajín podporujúcich terorizmus, ale v apríli 1986 aj bombardovanie svojho sídla (pričom paradoxne vojenský piloti USA pri tejto svojej „misii“ okrem iných civilných objektov zasiahli aj budovu francúzskeho veľvyslanectva - podobne ako o 13 rokov neskôr sa im v Belehrade podarilo „náhodou“ zbombardovať pre zmenu ambasádu ČLR).

Po rozpade bipolarity sa M. Kaddáfí potýkal zo strany Západu s problémom medzinárodnopolitickej izolácie Líbye, ale začiatkom 21. stor. sa stáva po sérii politických, ekonomických a bezpečnostných krokov minimálne „tichým“ spojencom protiteroristickej koalície vytvorenej prezidentom G. Bushom jr. a v duchu „ropnej“ demokracie je mu akoby odpustené. Starý vekom, ale vlastne zase mladý svojimi ideami, sa M. Kaddáfí znovu ozval na 64. Valnom zhromaždení OSN v septembri 2009, keď podrobil ostrej kritike politiku svetových (západných) veľmocí a fakticky ich obvinil z rasizmu a terorizmu. Poukázal na to, že na základe Charty OSN by sa malo použitie sily prijať len v prípade súhlasu všetkých členov OSN, ale za dobu existencie tejto organizácie podľa jeho názoru veľké štáty

uskutočnili 64 vojen proti menším (slabším) štátom a OSN neurobilo nič, aby týmto vojnám zabránilo. Dodal aj to, že prezident USA G. Bush a britský premiér T. Blair osobne umožnili popravu bývalého prezidenta Iraku S. Husajna.

Takéto verejné obvinenia mu nemohli prepáčiť nielen spomínaní predstavitelia, ale ani samotné OSN a ktovie, ako sa to premietlo aj do prijatia nových protilíbyjských rezolúcií...

Z chudobnej krajiny prosperujúci štát

Ďalším a asi historicky významnejším momentom, ktorý treba v medzinárodnopolitickom pôsobení M. Kaddáfího uviesť a povedať, že si ním získal sympatie, je jeho úsilie o africkú integráciu. Nelson Mandela nazval M. Kaddáfího jedným z najväčších bojovníkov za slobodu v 20. stor. s tým, že Juhoafričania môžu za kolaps apartheidu v mnohom vďačiť práve jemu. Angažoval sa aj pri urovnaní konfliktu Tuarégov vo viacerých štátoch saharskej oblasti. Napriek problémom, ktoré spôsobil najmä vo vzťahoch s Čadom a s Egyptom (v roku 1997 s ním zviazol krátku - štvordňovú - vojnu), mal výrazný podiel na založení Africkej únie, ktorá ešte dlho nebude vedieť dosiahnuť formát svojho vzoru - EÚ. Podobne v blízkom čase sa nenaplní ani idea Spojených štátov afrických, ktorú M. Kaddáfí tiež presadzuje, ale jeho priekopnícke úsilie o dosiahnutie týchto cieľov už história nevymaže.

Líbya v dnešnom svete predstavuje viaceré výnimky. Možno poukázať na dve, ktoré majú zásadný charakter, lebo odporujú trendom hegemonistického úsilia USA. Prvou je tá, že na území Líbye napriek zmene vzťahov k Západu a USA doteraz nie je žiadna vojenská prítomnosť USA. Z arabských štátov má podobnú pozíciu už len Sýria. Po druhej Líbya patrí ku krajinám, ktoré nemajú zahraničnú zadlženosť, teda minimálne u MMF a Svetovej banky, ktoré sú silnou ekonomickou zbraňou USA a ich dolára, čo im neumožňuje ekonomicky (a už vôbec nie politicky) zasahovať do diania v krajine, kde je pomerne veľa surovínových a preto aj finančných zdrojov.

Zo sociálno-ekonomického hľadiska nemožno prehliadnúť, že M. Kaddáfí urobil z chudobnej Líbye na severoafrické pomery prosperujúci štát s vysokou úrovňou gramotnosti i ďalších ukazovateľov ľudského rozvoja. V Líbyi nie je síce sociálne rovná spoločnosť, ale nie sú tam ani také markantné rozdiely medzi chudobnými a bohatými ako v niektorých iných arabských štátoch, ktorých bohatstvo je založené na rope. Príčinu vzbury proti M. Kaddáfímu nemožno hľadať v sociálno-ekonomickej oblasti. Podľa Správy OSN Human Development Report 2010 je z hľadiska ľudského rozvoja v celej Afrike na najvyššej úrovni a popredné miesto má aj medzi arabskými štátmi.

Relatívne stabilný a „nenebezpečný“ štát

Na to, aby sme si utvorili obraz o niektorých aspektoch sociálno-ekonomickej situácie v 22 členských štátoch Ligy arabských štátov (ďalej len LAŠ) poukážem na základe ukazovateľov zostavených rôznymi inštitúciami. Vzhľadom na vzdialenosť Komôr (Komorskej federatívnej islamskej republiky) od Blízkeho východu i severnej Afriky, ako aj na to, že ide o najmenší štát LAŠ, ktorý mal v roku 2010 podľa odhadu OSN 735 000 obyvateľov, ho nebudem v prehľade uvádzať. Do prehľadu nemôže byť zaradené ani územie Palestínskej samosprávy, ktorá je tiež členským štátom LAŠ, lebo nemá všetky atribúty samostatného štátu, hoci mal vzniknúť už v roku 1948 spolu so štátom Izrael. Jeho uznanie sa odvtedy viackrát posunulo do budúcnosti a ani v súčasnosti aktuálne nie je na programe dňa.

Okrem toho sa medzi arabské štáty zaraďuje aj neuznaná Saharská arabská demokratická republika (Západná Sahara), väčšina územia ktorej je pod marockou vládou. Ako medzinárodnopolitickú zaujímavosť možno uviesť, že Saharská arabská demokratická republika nie je síce členským štátom Ligy arabských štátov (ani OSN), ale v Africkej únii ním je, kde však nie je Maroko, práve kvôli otázke jej uznania.

Tabuľka 1

Štáty LAŠ v Správe OSN o ľudskom rozvoji

	Štát	Index ľudského rozvoja	Poradie vo svete
1.	Spojené arabské emiráty (ďalej len SAE)	0,815	32
2.	Katar	0,803	38
3.	Bahrajn	0,801	39
4.	Kuvajt	0,771	47
5.	Líbya	0,755	53
6.	Saudská Arábia	0,752	55
7.	Tunisko	0,683	81
8.	Jordánsko	0,681	82
9.	Alžírsko	0,677	84
10.	Egypt	0,620	101
11.	Sýria	0,589	111
12.	Maroko	0,567	114
13.	Jemen	0,439	133
14.	Mauritánia	0,433	136
15.	Džibutsko	0,402	147
16.	Sudán	0,379	154

Zdroj:

http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_EN_Complete_reprint.pdf, s. 152 - 155.

Poznámky: Index ľudského rozvoja sa zostavuje na základe ukazovateľov v troch oblastiach - dĺžka života a úroveň zdravotnej starostlivosti, prístup k vzdelaniu a životný štandard (hrubý domáci produkt na 1 obyvateľa v parite kúpnej sily). V roku 2010 bolo hodnotených 169 štátov. Medzi štáty, ktoré neboli hodnotené, patrili aj Irak, Libanon, Omán, Somálsko (vzhľadom na neúplnosť údajov).

ZAE, Katar a Bahrajn sú v skupine veľmi vysoko ľudsky rozvinutých štátov. Do skupiny vysoko ľudsky rozvinutých štátov sú zaradené Kuvajt, Líbya, Saudská Arábia, Tunisko, Jordánsko a Alžírsko (v roku 2009 boli do tejto skupiny zaradení aj Omán na 56. mieste a Libanon na 83. mieste medzi 182 hodnotenými štátmi). V skupine stredne ľudsky rozvinutých štátov sa nachádzajú Egypt, Sýria a Maroko. Ostatné hodnotené štáty sú v skupine nízko ľudsky rozvinutých štátov.

Tabuľka 2

Štáty LAŠ podľa Globálneho mierového indexu 2010

	Štát	Globálny mierový index	Poradie vo svete
1.	Katar	1,394	15
2.	Omán	1,561	23
3.	Tunisko	1,678	37
4.	Kuvajt	1,693	39
5.	SAE	1,739	44
6.	Egypt	1,784	49
7.	Líbya	1,839	56
8.	Maroko	1,861	58
9.	Jordánsko	1,948	68
10.	Bahrajn	1,956	70
11.	Saudská Arábia	2,216	107
12.	Sýria	2,274	115
13.	Alžírsko	2,277	116
14.	Mauritánia	2,389	123
15.	Jemen	2,573	129
16.	Libanon	2,639	134
17.	Sudán	3,125	146
18.	Somálsko	3,390	148
19.	Irak	3,406	149

Zdroj: www.visionofhumanity.org/gpi-data/#/2010/scor/LY

Poznámky: Globálny mierový index zostavuje na základe svojej metodiky Inštitút pre ekonomiku a mier v Sydney (Austrália) na základe 23 ukazovateľov, ktoré sa dotýkajú širokej škály prvkov podmieňujúcich stabilitu, pokoj a mier vo vnútri štátu i v jeho medzinárodných vzťahoch.

V roku 2010 bolo hodnotených 146 štátov. Medzi štáty, ktoré neboli hodnotené, patrilo aj Džibutsko.

Tabuľka 3

Vojenské výdavky štátov LAŠ v rokoch 2007 - 2010

	Štát	Odhad počtu obyvateľov v roku 2010 (v mil.)	Výška vojenského rozpočtu v roku 2010	Podiel výšky vojenského rozpočtu v % na HDP štátu		
				2009	2008	2007
1.	Saudská Arábia	27,448	42 917	11,2	8,0	9,2
2.	SAE	7,512	15 749 ^a	7,3 ^a	5,5 ^a	5,0 ^a
3.	Alžírsko	35,468	5 586	3,8	3,0	2,9
4.	Kuvajt	2,737	4 411 ^a	4,4 ^a	3,0 ^a	3,6 ^a
5.	Omán	2,782	4 047	9,7	7,7	10,3
6.	Egypt	81,121	3 914	2,1	2,3	2,5
7.	Maroko	31,951	3 256	3,4	3,3	3,2
8.	Katar	1,759	2 413 ^{ak}	n	2,3	2,2
9.	Sýria	20,411	2 236	4,0	3,8	4,1
10.	Libanon	4,228	1 564 ^a	4,1	3,8	4,6 ^a
11.	Jordánsko	6,187	1 363	6,1	6,3	6,1
12.	Jemen	24,053	1 222 ^{ak}	n	3,9	4,1
13.	Líbya	6,355	1 100 ^{ak}	n	1,2	0,9
14.	Bahrajn	1,262	731	3,7	3,0	3,2
15.	Tunisko	10,481	548	1,3	1,3	1,4
16.	Mauritánia	3,460	115 ^c	3,8	3,4	n
17.	Džibutsko	0,885	37 ^{ak}	n	3,7	4,1
	Irak	31,672	n	n	n	n
	Somálsko	9,331	n	n	n	n
	Sudán	43,552	n	n	n	n

Zdroj: údaje o vojenských rozpočtoch - <http://milex-data.sipri.org/>

údaje o počte obyvateľstva podľa World Population Prospects, the 2010 Revision - http://esa.un.org/peps/Data/WPP2010_Total-Population_Both-Sexes.xls

Poznámky: Údaje o vojenských výdavkoch štátov zostávajúce podľa svojej metodiky Štokholmský medzinárodný inštitút výskumu mieru (SIPRI).

Údaje o výške vojenského rozpočtu za rok 2010 sú v miliónoch USD v stálych cenách z roku 2009.

Vysvetlivky:

xx - údaje sú za rok 2008

x - údaje za rok 2009

n - údaje nie sú k dispozícii

a - odhad SIPRI

Ak by sa klasifikovali tieto štáty podľa ukazovateľa približnej výšky ich vojenských výdavkov na jedného obyvateľa v roku 2010 (ide však len o relatívny ukazovateľ vzhľadom na neúplnosť údajov z niektorých krajín a teda nedá sa absolutizovať), možno ich rozdeliť do štyroch skupín. Doplním, že v celosvetovom priemere v roku 2009 išlo o 224 USD na jedného obyvateľa Zeme (tento ukazovateľ za rok 2010 ešte nebol zverejnený).

Prvú skupinu tvoria štáty s výdavkami viac ako 501 USD na hlavu, medzi ktorými sú SAE (takmer 2 100), Kuvajt (o niečo viac ako 1 610), Saudská Arábia (o niečo viac ako 1 560), Omán (o niečo viac ako 1 450), Katar (o niečo viac ako 1 370) a Bahrajn (takmer 580).

Druhá skupina predstavuje štáty s výdavkami na obyvateľa od 201 do 500 USD, kam patria Libanon (takmer 370) a Jordánsko (o niečo viac ako 220).

V tretej skupine sú štáty s výdavkami na osobu od 101 do 200 USD. Ide o Líbyu (o niečo viac ako 170), Alžírsko (takmer 160), Maroko (o niečo viac ako 120) a Sýria (takmer 110).

Do štvrtej skupiny s výdavkami menej ako 100 USD na obyvateľa vošli Jemen a Tunisko (o niečo viac ako 50), Egypt (takmer 50), Džibutsko (o niečo viac ako 40) a Mauritánia (o niečo menej ako 35).

Líbya teda patrí k štátom LAŠ, ktoré vydávajú nízke sumy na vojenské účely. V relatívnom vyjadrení (percentuálny podiel vojenských výdavkov na HDP) to bolo dokonca v posledných rokoch skoro najmenej - ak nebudem počítať Tunisko, tak nepredstavujú ani polovicu toho, aká je výška tohto ukazovateľa u ďalších štátov s najmenšími výdavkami.

Úroveň vojenských výdavkov v štátoch severnej Afriky je oveľa nižšia ako v časti, ktorá sa označuje za Mašrik - teda na východ od Egypta. Zvýrazním preto aj okolnosť, ktorá sa priam derie na oči - vo-

jenské výdavky najbližšieho spojenca USA v LAŠ - Saudskej Arábie, v roku 2010 predstavovali (opäť pri relatívnosti dostupných údajov) o niečo viac ako 46 percent výdavkov, teda takmer polovicu, ktoré mali spolu všetky členské štáty.

V súvislosti so spojenectvom Saudskej Arábie a USA je zaujímavé, ako sa uviedlo 2. apríla na Asia Times Online (Exposed: The US-Saudi Libya deal. By Pepe Escobar), že jednoznačná podpora LAŠ bezletovej zóny je tiež len jedným z mediálno-politických mýtov. Z 22 členských štátov sa na hlasovaní k tejto otázke zúčastnili len zástupcovia 11 z nich. Z týchto bolo šesť členských štátov Rady pre spoluprácu krajín Perzského zálivu, čo je svojrázny klub kráľovstiev a emirátov (Bahrajn, Kuvajt, Omán, Katar, Saudská Arábia a Spojené arabské emiráty) úzko spolupracujúcich s USA, kde dominuje Saudská Arábia. K nim sa pripojili 3 ďalšie štáty, takže vlastne vytvorenie zóny podporilo len 9 členských štátov LAŠ.

Na základe údajov (hodnotení) v tabuľkách možno Líbyu jednoznačne zaradiť k štátom, ktorý patril v severnej Afrike (na Blízkom východe) k relatívne stabilným a v posledných rokoch nepredstavoval žiadne bezpečnostné riziko. Fámy, ktoré sa rozšírili v médiách o nebezpečenstve použitia chemických zbraní vojskami vernými M. Kaddáfímu zrejme tiež patria do arzenálu takých, aké poslúžili k útoku na Irak v roku 2003. Podobne do rodu mediálnych kačíc patria aj úvahy o naverbovaní 50 000 žoldnierov. Líbya tvorila významný prvok sociálno-ekonomickej stability severnej Afriky už aj preto, že v nej bolo zamestnaných veľa zahraničných robotníkov (o. i. z Tuniska a Egypta - kto vie, kam sa pohnú za prácou?). Záhadou je aj to, kde je 300 000 líbyjských utečencov, ktorí sa v médiách tiež často spomínali.

II. časť

Vojenské ekcepty akcie

Na začiatok druhého veľkého okruhu problémov Líbye 2011 - vojenských aspektov akcie - uvediem, že v aktuálnej situácii ide aj o princípy medzinárodného práva alebo možno ešte širšie, medzinárodnej bezpečnosti. Je jasné, že malý štát navyše zmietaný vnútornými nepokojmi, na ktorých sa podieľajú narýchlo a chaoticky sa vyzbrojivší „povstalci“ (a situácia sa vydáva za svojráznu občiansku vojnu) nemôže odolať presile (údaje o veľkosti líbyjských ozbrojených síl sa rôznia, spravidla sa odhaduje v rozmedzí 50 000 - 80 000 osôb). Problém „povstalcov“ je aj v tom, že aj po vyše už mesiaca trvajúceho usilovného pôsobenia amerických, britských a egyptských „inštruktorov“ v ich radoch, sú stále beznádejne dezorganizovaní a neschopní skutočnej bojovej činnosti.

Spôsob útoku na Líbyu má čudný charakter - podobá sa akémusi symbolickému trestu ukameňovaním, pri ktorom sa však používajú lietadlá a rakety (tým, ktorým sa nepáči prívlastok postmoderný sa ospravedlňujem, ale naozaj to nemožno vysvetliť ináč, len ako postmoderný spôsob vedenia týchto operácií, ktorý ukazuje na prehlbujúcu sa morálno-politickú krízu kapitalizmu). Útočník, ktorý sa cíti spravodlivý a má to aj zlegálnené, vie, že sa mu nič nemôže stať (voči technickej prevahe USA/NATO vo vzduchu sú dnes schopné primerane sa brániť, aj to len čiastočne, RF a ČLR) a trestaná obeť, vie, že nič, čím by sa bránila, nemôže urobiť, lebo si tým len viac uškodí ...

Hlavný cieľ je Kaddáfí

Reakcie na priebeh vojny sú dvojakého typu. Prvý súvisí s tým, že už niekoľko hodín po začiatku operácie Ministerstvo zahraničných vecí RF vyjadrilo ľútosť nad vojenskou akciou, ktorú označilo za nevyberané použitie sily a vyzvalo medzinárodné sily na jej ukončenie. Zakrátko na to kritizoval operáciu aj generálny tajomník Ligy arabských štátov Amr Músá a 22. marca sa pridalo Ministerstvo zahraničných vecí ČLR. Na summite BRICS v Pekingu 14. apríla sa tiež ozvali výzvy na ukončenie bojov a prijatie mierového plánu Africkej únie, ktorí ako protivstalci tak aj „spojenci“ odmietli.

No rozbehnutá (či skôr rozlietaná) mašinéria už nie je ochotná zastaviť sa bez toho, aby sa vyhlásila za víťaza, resp. aby ohlásila splnenie cieľov, ktoré však doteraz neboli nikde zverejnené, ale podľa všetkého smerujú minimálne k odstráneniu M. Kaddáfího z postu na čele Líbye. A tak druhý typ reakcií predstavuje hodnotenie aktivít „spojencov“. Už 20. marca vyhlásil predseda Zboru náčelníkov štátu Ozbroyených síl USA admirál M. Mullen, že úvodná časť operácie bola úspešná.

O úspechu v operácii hovoril v ten istý deň aj britský minister obrany L. Fox. Britský premiér D. Cameron 21. marca uviedol, že boli neutralizované prostriedky líbyjskej protivzdušnej obrany a vytvorená bezletová zóna nad krajinou. Neskôr sa to už rôznymi vyhláseniami o úspechoch operácie len tak hemží. Je ich toľko a neraz aj odlišných, že to nemá zmysel sledovať, lebo nejde o skutočné informovanie o priebehu a výsledkoch operácie, ale o manipuláciu verejnou mienkou.

Dosiahnutie rýchleho a „totálneho“ víťazstva by potreboval najmä N. Sarkozy, ale zišlo by sa aj D. Cameronovi a B. Obamovi, ktorých vnútropolitický „rating“ z hľadiska verejnej mienky tiež nie je potešujúci. Nik však nevie, čo sa začne diať v Líbyi, ak M. Kaddáfího donútia odstúpiť.

K novému prvku svetového mediálno-politického pôsobenia v 21. storočí možno priradiť spoločný článok B. Obamu, D. Camerona a N. Sarkozyho zverejnený 15. apríla v The Washington Post, The

Times a Le Figaro, kde sa uviedlo, že „koaličná operácia“ v Líbyi sa skončí až vtedy, keď režim M. Kaddáfího padne. Pozoruhodné je, že tento záver ďaleko presahuje mandát rezolúcie 1973.

Francúzske líbyjské fanfarónstvo

V posledných 15 rokoch USA a Západ (jeho časti, ktoré sa zapojili do rôznych „koalícií ochotných“ vedených USA), uskutočnili tri veľké vojenské operácie. V nich sa použili dva základné scenáre. Oba sa zakladajú na tom, že vychádzajú z masívneho použitia letectva prípadne raketových úderov (aj z lodí a ponoriek) na územie nepriateľa bez priameho kontaktu s ním a jeho pozemnými silami.

Prvý, jednoduchší scenár - nazvime ho juhoslovanským scenárom, lebo prvýkrát sa uplatnil v roku 1999 pri bombardovaní JZR - spočíva v tom, že leteckými (raketovými) údermi, ktoré zlomia odpor nepriateľa sa aj končí a neprerastá do pozemnej operácie.

Druhý, zložitejší scenár sa tiež začína rozsiahlym a krutým bombardovaním, po ktorom pokračuje pozemná operácia, ktorá sa realizuje spravidla vo viacerých fázach. V Afganistane budú ku koncu tohto roku tieto fázy vojny trvať už 10 rokov. V Iraku podľa oficiálnych vyhlásení USA skončili tieto fázy po viac ako 7 rokoch - 1. augusta 2010, ale zostalo tam asi 50 000 vojakov (pre porovnanie je to mohutná sila - skoro toľko, ako majú v súčasnosti ozbrojené sily ČR, Maďarska a Slovenska spolu vojakov).

V hluku líbyjskej vojny sa zabudlo aj na 8. výročie nezmyselnej a skrachovanej irackej operácie - N. Sarkozy možno odčínal svojou mediálno-politickou vehemenciou útoku na Líbyu hriech Francúzska, ktorého sa dopustilo voči USA v prípade nesúhlasu s útokom na Irak. Objavujú sa aj otázky, či francúzske fanfarónstvo nezaviedlo Európu do pasce, v ktorej ju potrebovali mať USA.

Zatiaľ sa zdá, že líbyjská vojna sa realizuje podľa juhoslovanského scenára, lebo sa nechystá pozemná operácia. Podobnosť scenárov je aj v tom, že v prípade juhoslovanskej i líbyjskej vojny na čele

State Departmentu stoja príslušníčky nežného pohľavia – predtým M. Albrightová, dnes H. Clintonová. Rovnako ako v prípade Juhoslávie aj v prípade Líbye je ministerstvo zahraničných vecí USA vedené ženou oveľa agresívnejším zástancam vojenského riešenia problému ako ministerstvo obrany.

Čo s vodcami napadnutých štátov?

Dôležitým prvkom týchto scenárov vojen vedených západnými „koalíciami ochotných“ je zvrhnutie vlád, resp. vodcov v štátoch, ktoré boli napadnuté.

Dva symboly vodcov, proti ktorým sa viedli vojny, neprežili nielen politicky, ale ani fyzicky. Slobodan Milošević (*1941 – †2006) sa síce moci vzdal až po tzv. buldozórovej revolúcii v októbri 2000. V roku 2001 bol za právne podozrivých okolností (za asistencie britských tajných služieb a špeciálnych jednotiek) unesený zo svojej krajiny, aby mohol byť postavený pred Haagsky súd, kde potom za nejasných okolností zahynul vo väzení. Najhoršie dopadol Saddám Husajn (*1937 – †2006), ktorý bol z čela štátu vojnou odstránený a začal sa ukrývať, čo sa mu darilo viac ako 3 roky. Po nájdení bol v podmienkach vojnového stavu urýchlene súdený a popravený.

Prežiť po zvrhnutí západnou intervenciou sa podarilo len vodcovi Talibanu v Afganistane Muhammadovi Omarovi (*1959, niekedy sa uvádza aj 1962) známemu aj ako mulla Omar, ktorý bol na čele Najvyššej rady, faktickou hlavou štátu (emírom Islamského emirátu Afganistan). Po páde vlády Talibanu utiekol a ukrýva sa na neznámom mieste. Za jeho dopadnutie ako jedného z najhládanejšieho teroristov vypísali USA odmenu (desať podľa niektorých údajov až dvadsaťpäť, miliónov USD), ale skutočný výzor Omara je zahalený tajomstvom.

Špecifickou otázkou, ktorá vznikla v líbyjskej vojne, čo je z vojen USA a Západu po rozpade bipolarity asi najrýchlejšie a najmenej precízne pripravená vojenská akcia, sa stalo hľadanie rozhodnutia „spojencov“ o velení operácii. Velenie operácie napokon pripadlo na ozbrojené sily USA, napriek tomu, že ich prezident sa k vojenskému riešeniu problému pomerne dlho staval skepticky. Jeho vojnoví plánovači dali akcii poetický názov Úsvit Odyssey, ale tým asi vyčerpali všetku svoju invenciu. Velenia operácie sa ujalo Veliteľstvo pre Afriku (The United States Africa Command – v americkej obľube pre vojenské skratky známe skôr ako USAFRI-COM alebo AFRICOM) so sídlom v Stuttgarte.

Podľa kritikov hegemonizmu USA táto aktivita môže súvisieť aj s prípravou Washingtonu a jeho Veliteľstva pre Afriku na potenciálne vojny o suroviny na tomto kontinente, čo umožňuje čiastočne vysvetliť, prečo sa váhajúci Barack Obama nraz pridáva na stranu stúpcov vojny.

V prejave na Univerzite národnej obrany vo Washingtone 28. marca už presvedčivo uviedol, že neúčast v tejto operácii by pre USA znamenala zradu všetkého, čo predstavujú. 31. marca velenie operácie s názvom Zjednotený ochranca prešlo pod NATO.

Nezodpovedané otázky

Koho vlastne chce nová „koalícia ochotných“ touto akciou presvedčiť o sile a príťažlivosti čoraz viac sa sprofanovávanšieho „humanrightizmu“ na spôsob neoliberalnodemokratického globalizácie a hegemoniálnych (imperialistických) humanitno-intervenčných vojen?

Ako možno považovať za legálnu podporu povstalcov, ktorí sa zázračne vytvorili za niekoľko dní. Nemajú síce žiadny program, ale zmocnia sa skladov zbraní a začnú bojovať proti vlastnému štátu. Západní vojenský odborníci vrátane tých, ktorí sa na vojne priamo podieľajú, neveria v schopnosti povstalcov vycvičiť sa a skutočne bojovať.

Presadzovanie dodávok zbraní pre nich príliš smrdí záujmami vojensko-priemyslového komplexu – vieme vlastne koľko zastaralého vojenského tovaru sa môže dodať pre nevycvičených, ale odhodlaných (a možno viac zaplatených ako odhodlaných) bojovníkov proti symbolu tyranie?

Záhadou je, že západným politikom ani médiám nraz nevádi, že k rôznym zbraňam sa prostredníctvom líbyjskej opozície môže dostať aj al-Kajdá, ktorá je tam evidentne angažovaná.

A tak napriek všetkej protirečivosti pôsobenia Muammara Kaddáfího, ktorá bola podmienená aj protirečivosťou vývoja svetovej politiky od času, keď sa ocitol na čele Líbye, patrí k tým, čo sú presvedčení, že jeho odstránenie nepomôže ani arabskému ľudu Líbye ani regionálnej (severoafrickej, blízkovýchodnej) či medzinárodnej (globálnej) bezpečnosti. Jediným riešením je ukončenie vojenského napádania Líbye, zastavenie vnútorných bojov a riešenie problémov krajiny jeho obyvateľstvom.

Dynamizácia úpadku Západu?

Pokračovanie agresívnej akcie hrozí tým, čo sa v sociológii označuje za neželané efekty. Dnes ich nedokážeme predpovedať, ale líbyjská vojna silne pripomína akciu v rámci riadeného chaosu. A tak sa málo vyriešilo bombardovaním NATO v Juhoslávii, ešte menej v Iraku a takmer nič v Afganistane, kde je Taliban po takmer 10 rokoch bojov s okupačnými silami vo viacerých ukazovateľoch bojaschopnejší, ako bol predtým, možno zatiaľ iba „prorocky“ dodať, že nejaké iste budú a tvorcovia vojny s nimi počítajú, aj keď ich nepoznajú. V lepšom prípade akcia skončí v slepej uličke, prípadne s poklesom prestíže jej účastníkov. Líbyjská vojna sa však s veľkou pravdepodobnosťou môže stať aj katalyzátorom procesov, ktoré povedú k dynamizácii úpadku Západu v dôsledku jeho spôsobu násilného riešenia problémov svetovej politiky a bezpečnosti, čo začal vojnami v Afganistane a Iraku. V stredomorskom regióne môže navyše začať vzrastať vplyv Turecka, ktoré sa postupne asi začne vzdávať úsilia orientovať sa len na Západ.

Najhoršia situácia môže vzniknúť okolo utečencov, prípadne sociálno-ekonomickej nestability, ktorá môže sprevádzať situáciu, vzniknúvšiu po vojne. A pred koncom uštipačná poznámka na okraj. Z hľadiska histórie nemožno hovoriť o spravodlivosti jej pôsobenia, ale jedným z neželaných efektov vojny sa môže stať pre vojnychtivého francúzskeho prezidenta, ktorý do nej príliš silne trúbil, aj jeho prehra v prezidentských voľbách v budúcom roku. Ide o veľmi malú pravdepodobnosť, ale ak by M. Kaddáfí vydržal vo funkcii dlhšie ako N. Sarkozy (lebo vyprovokovanie vojny proti Líbyi sa často spája aj s hlbokým prepadom jeho volebných preferencií), bolo by o jeden z paradoxov v politických dejinách 21. stor. viac.

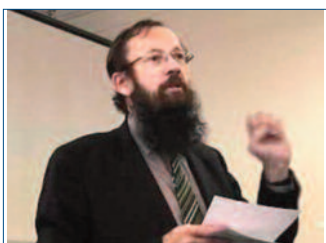
Širší rámec iracionálnej vojny

Existuje nebezpečenstvo, že vzhľadom na nezvykle rýchlo sa hrnúce udalosti, ako aj mediálno-politickú manipuláciu, ktorá sprevádza informácie

o líbyjskej vojne, niektoré závery za pár dní môžu zostarnúť, dostať sa do iných polôh hodnotenia a nakoniec ukázať aj prekonanými. A tak uvediem nakoniec vo všeobecnosti aj širší rámec interpretácie tejto tragickej, krutej a iracionálnej vojny, ku ktorej nemuselo, ale najmä nemalo dôjsť.

Udalosti, ku ktorým došlo v Líbyi a ktorých skutočné príčiny, priebeh a následky neboli v západných médiách podávané objektívne, by sa na začiatku druhého desaťročia 21. stor. nemali riešiť masívnym nasadením vojenských prostriedkov spočívajúcim najmä v bombardovaní. Priebeh líbyjskej vojny zatiaľ smeruje k patovej situácii. Ciele, na ktoré sa bombardovanie zameralo, ako aj ďalšie kroky, o ktorých sa zatiaľ v rôznych súvislostiach v nadväznosti naň uvažuje, sú z hľadiska riešenia líbyjskej krízy mimoriadne otázne, ak nie už od samého začiatku kontraproduktívne. Ide o ďalší pokus o vývoz liberálnej demokracie do oblastí, kde cítiť pach peňazí.

Korene líbyjskej vojny 2011 preto treba hľadať v procesoch zatemňovania rozumu, ku ktorému dochádza pod tlakom finančného kapitálu ako aj v záujme nadnárodných ropných spoločností a vojensko-priemyslového komplexu. V roku 2010 podľa krátkej informácie SIPRI zverejnenej 11. apríla 2011 vojenské výdavky vo svete zase narástli. Narástli síce menej, ako to bolo pravidlom v predchádzajúcom desaťročí, ale Blízky východ patrí k tým svetovým regiónom, kde bol tento rast výrazne vyšší ako svetový priemer. Ďalším iracionálnym momentom tejto vojny je, že energia vynaložená vojnychtivou časťou Západu a jej multiplikátormi na hľadanie medzier v rôznych právnych a morálnych normách pri odôvodňovaní vojen vedenných po rozpade bipolarity je snáď pre humanizmus ešte ponížujúcejšia, než samotné vojny, ktoré sa stali príkladom do očí bijúceho porušovania nielen medzinárodného práva a západného chápania ľudských práv, ale aj bežnej ľudskej slušnosti.

Doc. PhDr. František Škvrnda, CSc. (1952) Vysokoškolský učiteľ. Vedecky sa venuje problematike medzinárodných vzťahov (teoretické otázky súčasnej svetovej politiky a medzinárodnej bezpečnosti, kritická teória medzinárodných vzťahov s dôrazom na neomarxizmus) a sociológii (dejiny sociológie, sociológia bezpečnosti, marxizmus/neomarxizmus a postmodernizmus). Autor série kníh o štúdiu svetovej politiky. Hlavný redaktor časopisu Almanach - Aktuálne otázky svetovej politiky a ekonomiky (www.fmv.euba.sk/almanach/). Člen odborného kolégia Inštitútu ASA.

**INŠTITÚT ASA (ANALÝZY, STRATÉGIE, ALTERNATÍVY)
JE NEZÁVISLÝ VÝSKUMNÝ, VZDELÁVACÍ A VYDAVATELSKÝ
INŠTITÚT, KTORÝ BOL ZALOŽENÝ V ROKU 2004.**

**CIELOM INŠTITÚTU ASA JE ANALYTICKOU A PROJEKČNOU
ČINNOSŤOU PRISPIEVAŤ K MODERNÉMU SPRÁVOVANIU
SPOLOČNOSTI NA BÁZE
SOCIÁLNEJ SPRÁVODLIVOSTI A SOLIDARITY.**

**V SÚVISLOSTI S HĽADANÍM MOŽNOSTÍ A UPLATNENIA MODELU
SOCIÁLNEHO ŠTÁTU SA ČINNOSŤ INŠTITÚTU ASA ZAMERIAVA
NA SPRACOVÁVANIE ODBORNÝCH ANALÝZ, ORGANIZOVANIE
KONFERENCIÍ, SEMINÁROV A DISKUSIÍ, VRÁTANE ZAISŤOVANIA
NA KLÚČ VZDELÁVACÍCH PROGRAMOV.**

Pro studijní potřeby svých členů a dalších zájemců vydalo sdružení Res publica, sdružení pro informace
(IČO: 65996321, kontakt: publica@publica.cz, 608501792)

ve spolupráci s Vysokou školou mezinárodních a veřejných vztahů Praha v květnu 2011.

Za obsah materiálu ručí autor.

© Res publica, sdružení pro informace a autor, přetisk jen s předchozím souhlasem vydavatele.

Citace jsou možné s uvedením autora a vydavatele.